

УДК 930.27.396."1914/1915 (-055)"

О. М. Бежук

## **“ТИ МЕНІ ОДИНОКИЙ ЛИШИВСЯ...”: ҐЕНДЕРНИЙ ЕПІСТОЛЯРІЙ О. ЛЕВИЦЬКОЇ ТА Д. БАСАРАБА У ПЕРІОД ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ**

*У представленій розвідці ставилось за мету проаналізувати епістолярну спадщину відомої української громадської діячки О.Левицької та її нареченого Д.Басараба в період Великої війни. Досвід І світової війни засвідчив, що відтермінувавши конфлікт статей, визваний феміністичними рухами початку ХХ століття, дане протистояння поглибилось за рахунок демонстрації невідомого раніше феномену свідомої боротьби чоловіків і жінок за нові форми життя. Дослідження ґендерного досвіду участі у бойових діях показали неоднозначність сприйняття війни різними віковими групами, засвідчили глибокий травматизм пережитого на фронті і в тилу обох статей, підважили стереотипні уявлення про чоловіків як природжених безстрашних воїнів, а жінок як “слабку” стать.*

**Ключові слова:** Велика війна, листування, ґендерні стереотипи, емансипація, біженство, громадська праця, особистісні стосунки, емпатія, еґоїзм.

Про Ольгу Басараб з Левицьких написано чимало. Розглядаючи її життя в контексті громадської та політичної діяльності, усі без винятку автори історичних чи публіцистичних розвідок особливо глорифікують її кончину у Львівських Бриґідах 12 лютого 1924р [1, 2, 3, 4]. Та чи було її життя рівноцінне смерті, щоб заслужити статус всенародної героїні, символу незламності українки? Якою вона була в повсякденному житті: приятелькою, жінкою, зрештою, дружиною? Відповіді на ці питання є не менш важливими для сучасників. І ось одна з них: “Її приватне особисте життя було таке багате і цінне, таке життєрадісне і оптимістичне без огляду на невідрадіні обставини, що воно само дає повний зміст цілої людини” [5, с.3].

Більш повно, цілком по-новому розкривається внутрішній світ Ольги Левицької у її ставленні до коханої людини – Дмитра Басараба. Відносини між молодими людьми та їх особистісні характеристики цілісно прослідковуються у листах, написаних впродовж серпня 1914-травня 1915 рр [6]. Це, так звані, джерела особового походження, що висвітлюють психологію особистості “зсередини”. Аналіз приватних документів демонструє соціальну обумовленість мислення їх творців і розрізняє три рівні відображення процесів: загальні уявлення епохи, ідеї соціальної спільноти, до якої належали автори, і, нарешті, їх власне, індивідуальне, ставлення один до одного та дійсності. До того ж епістолярна спадщина подружжя Басарабів дає сучасникам цінну інформацію про трагедії “маленької людини” в час лихоліття, й засвідчує, що війна завше була тією сферою людського життя, що найтісніше пов’язана з ґендерною ідентичністю.

Нагадаємо, що у серпні 1914р. Ольга Левицька входила до складу низки громадських організацій гуманітарного, харитативного, мілітарного та жіночого напрямів: “Просвіта”, “Сокіл”, “Жіноча громада”. Поява феміністичного аспекту сприяла модернізації галицького жіноцтва та його руху до європейських цінностей. На зміну вчорашній традиційній героїні, котрій відводилась роль дружини, господині, матері, приходить “новий тип” жінки, статус якої визначався освітою, ґляхом, політичними переконаннями. Але так само як “вчорашня жінка, яка не знала ще антагонізму між двома життєвими тенденціями”, особистість Ольги Левицької переживає духовний розкол, дисгармонію жіночої особистості. Цю внутрішню боротьбу і неспокій, шукання і блуканину, самоаналіз і сумніви, М.Рудницька називає “проблематизмом нової жінки” [7, с. 102]. Для Ольги Левицької це, перш за все, вибір між громадською працею, з абстрактними “своїми” людьми й “одиноким” та найдорожчим Дмитром Басарабом. Випускник Львівської політехніки, інженер Д.Басараб був не лише єдиним на все життя коханням Ольги, але й духовним побратимом. Спектр думок, почуттів, настроїв авторки листів надзвичайно широкий, вони гранично щирі й інтимні, явно не передбачають безцеремонного втручання цензури в особисте життя. Кожен лист впродовж серпня 1914-травня 1915 року, пересипаний ніжними звертаннями, засвідчує це: “Любенький!”, “Дмитруню, дороженький мій!”, “Дмитричку”, “Моє Дмитруня!” Так 3 серпня 1914р. Ольга пише: “Дмитрунчику, мій коханий. Я ще у Львові. Пиши сюда наразі, хоч я хочу йти до Червоного Хреста. ...” [8, арк. 4].

На цей час Ольга Левицька ввійшла в жіночу чоту УСС, поряд з Оленою Степанів, Ольгою Підвисоцькою, Гандзею Дмитерко, і як згадують її сучасниці, була в стані душевного піднесення та ентузіазму. Феміністичні гасла, ідентичні національним інтересам, збагатили її світогляд, розбудили в ній людину гідну духовної свободи, спонукали “слабку” стать до активності [9, арк. 51-62]. У листі від 7.08.14 вона пише Дмитрові: “В кожній майже хвилині згадую Тебе, що ти поробляєш..., чи маєш бодай час згадати свою Олю, котра щойно вернула з курсів самаритянських?...” [8, арк. 5]. Йдеться про санітарні курси, організовані Жіночою Громадою, що проходили в Народній лічниці під головуванням Євгена Озаркевича та Софії Морачевської: “...нині не буду мала правдоподібно часу відписати, бо я маю багато роботи. Я тільки вдома що їм і трохи сплю. А завтра маю дежурство рано” (лист від 27 серпня 1914р.). [8, арк. 15]. Як видно, О. Левицька залишається у Львові в час масштабної Галицької битви, коли чисельні армії Росії та Австро-Угорщини збирались нанести один одному головні удари на протилежних кінцях величезного фронту. Впродовж 33 днів Львів та фортеця Перемишль були затиснуті з обох сторін 8-ма ворожими арміями, що надало операції небезпечний бойовий характер [10, с.45-46].

Та молода О.Левицька в умовах загострення військових дій, залишається розважливою і активною. Можливо, саме робота, постійна зайнятість, щоденне листування не дають їй зосереджуватись на трагізмі власної ситуації. Як січовика, вона в цей період дуже активно долучається до роботи Мобілізаційного

Комітету: займається поставкою харчів для Гаєвської сотні, оформленням документів, приготуванням їжі у Народному Домі. Окрім цього, дівчина веде агітаційну роботу серед української молоді щодо вступу в Легіон УСС. Про це вона пише в листі від 19.08.14р: “Була я нині на залізниці...Приїхало багато робітників з Німеччини і як довідались про українських Стрільців охотно пристали. Дмитрунчику, Ти може недобрий на мене, що я то всьо виписую, але ...чоловік переймаєсь загальною справою так що мимоволі уступають особисті інтереси на другий план... і пориває чоловіка зложити усе, що може для загальної для нашої справи. Так здається тепер кождий думає або повинен думати” [ 8, арк. 7-11].

Такою була позиція Ольги в час великого випробування: віддати всі сили та знання для загального блага. Незважаючи на те, що рано залишилась сиротою і була позбавлена основоположного мотиву у розвитку особистості – бути коханою, бажаною і захищеною, базальна ворожість не була їй притаманна. В атмосфері інтенсивної і всепроникаючої відсутності безпеки, вона розмірковує про те, як найповніше прислужити людям. Але підтримки і розуміння з боку Дмитра Басараба Ольга не отримує. У відповіді від 6/08/1914 він зазначає: “На мою думку з Червоним Хрестом нема чого спішитись. Заки еще акція розвинеться, багато води упливе” [ 11, арк. 20]. Лист від 17/8/14 Дмитро розпочинає словами: “Дорога Олю! ...Не знаю яка ідея світить Тобі що конче хочеш вибиратись як “самаритянка” на поле бою, чи може не для шпорту робиш се (прост тому, що всі Твої знакомі се роблять)” [ 11, арк.22]. Врешті він підсумовує: “То значить йди донецько куди схочеш чи зі стрільцями чи з Червоним Хрестом, але твоєму малому буде се прикріше ніж Ти собі представляєш і сеї думки не змінити!” [ 11, арк. 25].

Зазначимо, що автором слів є колишній голова студентського товариства “Основа”, редактор і видавець часопису “Відгуки”, на сторінках котрого у 1913р. було кинуте гасло: “Коли...виринає українська справа перед форумом Європи, ми не смієм остати байдужними і жити дальше цим сірим, безкровним, “своїм життям” [ 12, с. 19]”... Але в особистому плані, Дмитро в лиці Ольги бачить не представницю української молоді, а емансипатку і такий приклад “соціального діяння” як вступ в Легіон, чи праця в Мобілізаційному Комітеті набуває з його боку критичних оцінок. Спотворення образу жінки через емансипацію, що сприймається як втеча із сфери приватного непокоїть Дмитра: “Таж Ти кажеш що вже від початку рішилась! Ти все мене поставиш перед готовим фактом, на котрий я не годен згодитись (пригадую стрільців, котрих я мимо найщирішої охоти не годен забути...)!” [ 11, арк. 40]. Занепокоєність зумовлена тим, що емансипована та соціально заагнжована жінка неминуче здійснює втечу за “сакральну площину свого буття”. Вихід жінки “за межі роду” є справою недозвальною й чіткою характеристикою меж жіночого/чоловічого в традиційному патріархальному суспільстві. Дана позиція типова для чоловіків початку ХХ століття, адже їх повсякденне життя, влада та сутність були під загрозою. Вихід жінки “за межі роду” – це вияв нежіночого переживання і формування нежіночого образу: “Робити тільки тому, що роблять всі довкола Тебе. Олю, я сказав раз Тобі, що гузики мені ніколи не подобались і не подобаються. Шпорт трошка за ризиковий!” [ 11, арк. 50]. Отже, модерністські вияви “ нової” жінки Ольги Левицької через вступ в парамілітарні організації не були сприйняті позитивно: “Тільки про Твою стрілецьчину не згадуй, о скільки разів пригадаю собі про Те, або побачу Тебе в стрілецьким убраню, все здаєсь мені, що щось стає між нами і не дозволяє мені до тебе щиро відізватись. Пощо Ти Олю се зробила?” [ 11, арк. 57]. А між тим побожовання Дмитра були даремними, адже жінки тієї епохи зовсім не відкидали ні сім’ї, ні материнства, ні відданості, присутність яких передбачають ці дві функції.

Впродовж місячної епістолярної дискусії щодо вступу Ольги в УСС Дмитро Басараб, зрештою, чесно визнає: “Чому я так дико ставлюсь до того всего, то є в тім дещо із егоїстичних мотивів, але й і загальнішої натури” [11, арк. 55]. Чоловічий егоїзм є домінантною настановою, згідно якої увесь вільний час дівчина (не дружина!) має присвячувати лише йому і в зрозумілий для нього спосіб. Це – написання розлогих оповідей: “Олю, мені здаєсь більш треба самаритянської прислуги, як Ти собі думаєш,” “Чим більше пишеш тим ліпше”, вирішенню питань закупів та відправки “нагальних” речей: “... щоб прислала мені шаблю, 4 гарнітури біля, шкарпеток та хусточок”, зустрічей зі знайомими: “...я властиво бо чекаю, коли повідомиш мене чи будеш могла полагодити мої справи?” [ 11, арк. 19, 23, 47, 51,55, 189].

Думається, що аргументація та виражена мова епістолярію Ольги Левицької змушують Дмитра визнати, що він повинен шанувати особисту свободу дівчини і лише вона має право на вирішення власної долі. Тому словами: “Пощо маєш важатись та відмовляти собі того, що Тобі приємно?”-Дмитро визнає, що останнє рішення залишається таки за Ольгою, незважаючи на тяжіння до духовних традицій і звичаїв [11, арк. 25], [13, с. 284].

З листів до Дмитра, ясно видно, що Ольга була людиною надзвичайно емпатичною. Як особистість, вона сприймає переживання іншої людини з її власної позиції, не втрачаючи при цьому ясності розуміння своєї сутності. Дівчина на віддалі розуміє ревності коханого до її праці, його важкий емоційний стан, брак тепла і уваги в умовах військової муштри. Ольга, окрім цього, читає про розпач і почуття страху за неї, що огортають Дмитра: “Як представляю собі, що Ти, моя доню, а може і дуже десь там на російській границі, той нічого не хочєш мені ні писати, ні думати” [11, арк. 25].

Ользі, в ситуації розгортання воєнних дій серпня 1914 року було дійсно нелегко. Велика війна, що перекреслила існуючу на той час систему пріоритетів, зруйнувала внутрішній світ тогочасної людини. Застосування найдосконаліших озброєнь зробило конфлікт затяжним і малопередбачуваним, що трагічно позначилось на пересічному громадянині в епіцентрі бойових дій. Для багатьох з них (особливо жінок) головним бажанням було утекти від ворога, горя, невизначеності майбутнього, злиднів, захворювань, страху за рідних та коханих. Цей тривожний мотив завше присутній в листівках Ольги Левицької, датованих серпнем 1914р.: “Хто зна чи ще довго буду могла писати. У нас щораз щось нового, шкода ж що не можу писати, бо хочу щоб ся картка дійшла до Тебе на той час” [8, арк. 12]. Через 3 дні ситуація ускладнюється:

“Може то ще всьо буде добре, ми ще мусимо побачитись і тільки щоб це враз перебути. Цяпо моя! Знаєш як то тяжко панувати над своїми нервами, але я не даюся, Любчику” [8, арк. 12].

Вже 1 вересня 1914 року, Ольга Левицька змушена покинути Львів: “Дмитруню виїжджаю зараз з Перемишля до Дрогобича вступаємо, а як буде можна поїду до Корчина” [8, арк.16]. Заборона австрійським урядом в діючій армії жіночих частин повністю перекреслили плани Ольги щодо участі в УСС, а стрімкий наступ російської армії змусив прийняти статус біженки.

Біженство в його багатогранності стало надто складним і несподіваним випробуванням як для окремих людей так і для цілих держав. Особливо величезною була хвиля знедолених біженців з прикордонних районів – Галичини, Буковини, що найбільше постраждали і першими зустріли удари війни. Головною причиною біженства (і це стосується О.Левицької), окрім воєнного фактору, стали масові репресії австро-угорського та російського окупаційних режимів за національною, громадською чи політичною ознакою [14, с. 12].

В умовах стрімкого наступу ворога, найбільш вразливою групою були жінки-біженки. Адже особливість жіночої психології та фізіології, що більш зосереджена на почуттях та емоціях, є причиною того, що слабкій статі набагато важче справитись з повсякденною воєнною реальністю[15, с. 32]. У її умовах більшість піддається паніці та інстинкту самозбереження. Так в листі від 2.09.14 Ольга пише: “Я рішилась залишитись зі Стефою в Перемишлі в її хаті. Най вже буде, що має бути, але вже блукатись довше не можу. Тут на разі глибокий спокій, а у Львові то в найліпшій разі можна було вже зварювати” [8, арк. 17]. Велика війна вразила Ольгу своїм розмахом, зламала її долю, позбавила даху над головою і родини, змушувала тікати на край землі: “От виїхала я зі Львова, лишила хату і всьо-всьо, а втікла тільки з тим що мала на собі, а тепер треба буде забиратись з Перемишля. А куди в світ за очі, бо хто знає чи доїду туди, куди хочу. Дмитруську мій, чи Ти собі преставляєш, що мені діється!”, – розпачливо пише Ольга 6 вересня 1914р. [8, арк. 20-23]. Вирвана зі звичного середовища, позбавлена всього, з безмежними стражданнями невизначеності, невпевненості у майбутньому, туги за недалеким минулим, Ольга потребує захисту і співчуття: “Дмитрунчику мій, хотіла б я Тобі припасти до грудей, щоб Ти мене обняв, щоб оборонив перед невидимим незвісним ворогом, щоб забула за всьо за весь сей світ той поганий який видирає усім всьо найдорожче... А така та година тяжка, то я не хочу Тобі описувати..” [8, арк. 21]. Війна – реальна і грізна, що змушує щоразу “рюкзак на плечі і в світ куди очі чи так ноги понесуть” є ще й великою перепорою для скорої зустрічі закоханих, котрі в її вирі пізнали глибину і щирість власних почуттів: “Помимо того всього я все бачу яко останню найдорожчу для мене ціль – Тебе, котра стала мені ще дорожшою по осягненню життя” [8, арк. 7-11, 18].

Незважаючи на складний моральний, психологічний стан, в якому перебуває О.Левицька, вона перш за все клопочиться за Дмитра, його безпеку. Кожен лист – свідчення її глибокого проникнення у внутрішній світ людини через співчуття до її переживань: “Але ще одно мене тримає, то що я сподіюсь, що Тобі не грозить жадна небезпека” [8, арк. 24]. Незважаючи на нестабільну ситуацію, постійні переїзди, моральні та матеріальні клопоти, О.Левицька щодня, а той двічі на день пише Д.Басарабу: “Тут всі дивуються, що я щодня пишу до Тебе і що так само дістаю від Тебе. І натягають мене, що я певно кожнісінький крок свій Тобі описую..” [8, арк. 85]. У листах Ольга виявляє свої емоції співчуття, радості, розчарування, симпатії, котрі збільшують близькість і зменшують ворожість між закоханими. Вона здатна проявити чутливість до мінливих переживань рідної людини, пояснити і повідомити свої власні переживання: “... А тепер по Твоїх листах то мушу Тебе просити о вибачень, за то що своїми листами справила Тобі прикрість в так нелегких часах.... Не гнівайся, маленький, я Тебе о се дуже прошу. Так втішаюся Твоїми листами, що аж плачу з радості [8, арк. 78]”. Наведені цитати вказують на тривожний стан Ольги Левицької та її почуття провини перед коханим і світом. Ольга, як і більшість жінок у час війни усвідомила свою потенційну роль у суспільстві й відчула відповідальність за кожного дорогого їй представника. Не маючи владних важелів, жінка все ж відчуває себе винною за умови, нею не створені: “Дмитруню мій любенький, як подумаю за Тебе то мені легше стає теперішні часи пережити” [8, арк. 28-31].

Зрозумівши, що модерністські посили щодо праці і громадської зааганжованості не імпонують Дмитрові, Ольга часто звертається до теми дому і сім'ї у листах. Цілком природно, що дівчина мріє про власний куточок, родинне тепло: “Знаєш, малий, мені вже так тужно за своїм кутом, де би чулася у себе, де б я мала своїх коло себе” [8, арк. 71, 78, 80]. Думаю, що в Ользі був особливо виражений інстинкт продовження роду, функція материнства, яку вона пов'язувала зі шлюбом. Незважаючи на те, що модерний фемінізм ставив, перш за все, акцент на осмисленні вартості жіночого життя поза її сімейними обов'язками, незалежно від того чи знайшла вона чоловіка, чи ні, молода Левицька прагне особистого щастя, пізнати “прикмету матері”. Реалізація функції материнства дозволила б їй відбутися і реалізуватися повністю, адже Ольга добровільно, самостійно, щиро, усім єством бажає цього: “Знаєш, малий, я вже так хочу додому, то значиться мати той дім, а в нім свого малого. Так вже не можу чогось дочекатись сего” [8, арк. 85]. Материнство – бажане, очікуване для Ольги Левицької – це той тип творення, що допомагає відчути внутрішню рівновагу на всіх рівнях її буття: фізичному, духовному, душевному, емоційному [16, с.22].

Листи О.Левицької цілісно демонструють, що здатність жінки до творення є її основною цінністю. Навіть в умовах всепоглинаючої небезпеки, непевності кожної наступної миті, шлях “слабкої” статі– це безперервна боротьба за власний розвиток. Так у кожному листі Ольга наголошує на важливості для неї праці, чи то фізичної, чи філантропічної: “Маю багато праці”, “Іду рано на дежурство”, “А ще тепер дній йдуть десять раз поволіше як перше, бо не маю стало заняття”. “Завтра йду до фабрики консервів от щоби мати якесь заняття” [8, арк. 4, 7-11, 36, 41]. Не маючи можливості зазнати радостей народження і виховання дітей, Ольга реалізує свої здібності і сили у інших сферах: фізичному труді, праці харитативних та громадських

інституцій. Це дозволило їй витримати важкі моральні навантаження, актуалізувати та розвинути турботу і відповідальність.

У жовтні 1914р. Ольга Левицька зупиняється у столиці Габсбургів й згодом долучається до роботи благодійної установи – Українського жіночого комітету допомоги раненим жовнірам (“Ukrainisches Damenhilfskomitee fur Verwundete Soldaten”)[17, с.130]. За словами сучасниці, вона – приклад продуктивної любові: “...була душею Комітету, днювала і ночувала в домівці” [18, с.3]. Згодом молода жінка активна в роботі бібліотеки для українських вояків, щоденних освітніх курсів “соціальних наук”, дитячої школи. В одному з листів до Дмитра Басараба від 1.6.1915р вона так описує своє життя: “Тут встаю досить рано..., гімнастикуюся, а по обіді, коли вже можна, ходжу по шпиталях, треба вишукувати наших людей, бо майже всі позаписувані за поляків. Роздаю та перечитую з ними часописи та балакаю... Хотіла б Тебе попросити о щось...Ти може дістаєш так багато тютюну та папіросів, що може не скурюєш усіх. Якщо буде Тобі злишне наразі і на будучність, а назбираєш більший запас, то пришли мені для тих нещасних, що ранені і позбавлені вістки з дому лежать по шпиталях” [8, арк.81] . Допомогти іншим морально чи матеріально, укріпити їх віру у себе – жіноча роль, самопосвята українки в час війни.

Загалом, зміст і форма послань Ольги Левицької засвідчує, що жінка навіть в екстремальній ситуації має тенденцію до більшої особистісної залученості, аніж чоловік. Її цікавлять свої і чужі міркування, враження, емоції, світлі спогади: “..в Львові тепер чудово. Маса цвітів цвіте та і їм війна даєся взнаки. ..Щоправда я тепер їх ще не виділа і хто знає чи побачу сього року, але пригадую як рік тому світили они нам у парку. Чи тямий Ти се, малий?”[8, арк. 85]. Уся трагічна процесуальність буття сильніше вловлюється молодію жінкою, а тема війни для неї значно ширша ніж військові події: “Цяпо моя, чи Ти тепер робиш? Се питання задаю собі шохвилі і не знаю де Тебе шукати, чи на якій горі з транспортом, чи на форті, чи може в лісі. Десь може стоїш вже при своїй батареї та чуєш гук” [8, арк. 73-75]. Як видно, ієрархія значущого, особисто-інтимного у жінок вибудовується інакше ніж у чоловіків, вони дещо по-іншому інтерпретують світ. В часи посиленої небезпеки, ризику жінка розмірковує, здатна втішати й сподіватись на краще: “Направду чоловік є дуже великим егоїстом і то кождий. Тільки сліз, тільки крови плине тепер а помимо того чоловік може чутися щасливим бодай перед одну-дві маленькі хвилини”.[8, арк. 47-49]. У даному випадку маємо український тип жінки з його характерною нежіночою мужністю, що допускається як рятівна сила в екстремальних соціокультурних ситуаціях війни, кризи, занепаду: “Але що робити?. Таке є життя. Жити, жити треба коли можна, бо хто зна, що завтрашній день принесе” [8, арк. 48]. Бажання жити і творити є домінантою і червоною лінією проходить через листи Ольги: “Дмитрунчику мій коханий, не дивися Ти так чорно в будучність. Не кидай в апатію, не дайся біді взяти під ноги, скоріше Ти її возьми...Любий, коханий мій, хотіла б розігнати Тобі ті чорні гадки або зцілувати, щоб Ти глянув веселіше в будучність ” [8, арк. 77-78].

Але “будучність” готувала для Ольги жорстокий удар: у червні 1915 року під час чергового артобстрілу гине Д.Басараб. Смерть чоловіка в час війни спонукала молоду жінку до подвійного навантаження, вплинула на її індивідуальний життєвий шлях та статус у суспільстві. Надзвичайно значимим був для неї посттравматичний синдром, до якого жінки, котрі пережили війну схильні сильніше за чоловіків. В подальшому Ольга Левицька-Басараб активно включається в діяльність УВО та український жіночий рух, щоб продовжити боротьбу за незалежність, розпочату в час Великої війни. Поле її діяльності змінюється на політичне, що як відомо є продовженням війни, але іншими засобами [19, с.133].

Отже, аналіз епістолярію Ольги Левицької та Дмитра Басараба свідчить, що джерела особистого походження відіграють першорядну роль у відтворенні “живого образу людини” в екстремальні часи. Крім того, вони дають можливість відновити атмосферу епохи, психологічний фон подій, без яких немислиме їх вірне розуміння. Тому “історію повсякденності”, яка здійснюється з опорою на “олюднений” простір жіночої й чоловічої пам’яті, часто трактують як альтернативне знання, яке має свій глибокий “людський вимір”. Адже жіночі й чоловічі історії в час війни – це “маленькі життєві світи”, до яких звертаються науковці у пошуках “малих альтернатив”, інших ціннісних орієнтацій поряд із вивченням державної політики чи аналізом глобальних суспільних структур. Даний дискурсивний підхід засвідчує цінність та значущість ірраціоналістичної площини гендерних досліджень для формування нової парадигми в історіографії.

#### Джерела та література

1. Залізняка О. Моменти з життя О. Басараб / О. Залізняка // Жіночий світ. – 1951. – Ч. 1-2. – С. 3-4.
2. Храплива Л. Ольга Басарабова / Л. Храплива // Жіночий світ. – 1965. – Ч. 2. – С. 3-5.
3. Чопик Г. Українська розвідниця Ольга Басараб / Г. Чопик. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2005. – 32 с.
4. Літопис нескореної України. Кн. 5 : Ольга Басараб та її доба : документи, матеріали, спогади, біографічні нариси / Я. С. Лялька; В.о. Наук.-дослід. центр історії нац.-визвол. змагань України; Передне слово Ярослав Дашкевич. – Львів : Галицька видавнича спілка, 2007. – 1250 с.
5. С.С. З життя цілої людини (Спомини про Ольгу Басараб) / С.Савицька // . Нова хата. – 1929. – Ч.3 –С.3.
6. Центральний Державний Історичний Архів у Львові( ЦДІАУЛ). – Ф. 866. – Оп. 1. – Спр. 5. – Листи та поштівки до Басараба Д. (1913-1915 pp.). – 93 арк.; також – Спр. 6. – Листи Басараба Д. (1914-1915 pp.). – 188 арк.
7. Мілена Рудницька: статті, листи, документи / авт.-упоряд.: М.Дядюк. відп.ред. М.Богачевська-Хом'як. – Львів :Б.в., 1998. –843с.
8. ЦДІАУЛ. – Ф. 866. – Оп. 1. – Спр. 5. – Листи та поштівки до Басараба Д. (1913-1915 pp.). – 93 арк.
9. Дядюк М. Ольга Басараб-Левицька: жінка-шпигун? /М.Дядюк// Український жіночий рух у міжвоєнній Галичині: між гендерною ідентичністю та національною заангажованістю. Монографія. – Львів: Астролябія, 2011. – 368с.
10. Болтин Е. Вебер Ю. Галицийская битва / Е. Болтин Ю.Вебер // Очерки мировой войны 1914-1918гг.– М., 1940. – 147с.
11. ЦДІАУЛ. – Ф. 866. – Оп. 1– Спр. 6. – Листи Басараба Д. (1914-1915 pp.). – 188 арк.
12. П.Ч. Ціль і завдання молоді // Відгуки. – 1913. –Ч.1.–С.9.

13. Крисаченко В.С. Суспільний статус жінки як критерій цивілізованості / Українська політична нація: генеза, стан, перспективи [Текст] : монографія / за ред. В. С. Крисаченко ; В. С. Крисаченко, М. Т. Степико, О. С. Власюк та ін. – К. : НІСД, 2003. – 631 с.
14. Сарбей Г.В. Україна крізь віки. Національне відродження України./ Сарбей Г.// –К.: Вид-дім "Альтернатива", 1999, Т.9, – 336с.
15. Жванко Л. Біженство Першої світової війни в Україні. Документи і матеріали (1914-1918)рр. Монографія. –Х: ХНАМГ, 2010, –360с.
16. Зборовська Н. На карнавалі мертвих поцілунків: Феміністичні роздуми / Н.Зборовська; післямова М.Ільницька. – Л.: Літопис, 1999,– 336с.
17. Бежук О. Благодійна діяльність Українського жіночого комітету допомоги раненим українським жовнірам у місті Відні 1914-1918рр. / О. Бежук // Науковий вісник ЛНУВМ та біотехнологій ім. С. З. Гжицького. – № 2 (37). – Ч. 5. – Львів, 2008. – Том. 10. – С. 130-135.
18. Залізняк О. Суспільно-громадська праця Ольги Басараб / О. Залізняк // Українка у світі: бюлетень світової федерації українських жіночих організацій. – 1964. – Ч. 1 (3). – березень. – С. 3.
19. Бежук О. Матеріали Ольги Басараб: ще раз про розвідувальну діяльність УВО / О. Бежук // Держава та армія. Вісник Національного університету "Львівська політехніка" / [Відп. ред. Л. Дециньський]. – Львів, 2007. – Вип. № 584. – С. 129-134.

**Бежук О. Н. "Ты один мне единственный остался...": гендерный эпистолярный О.Левицкой и Д.Басараба в период Великой войны**

В предоставленном исследовании ставилось за цель проанализировать эпистолярное наследие известной украинской общественной деятельницы О.Левицкой и ее жениха Д.Басараба в период Великой войны. Опыт Первой мировой войны показал, что отсрочивание конфликт полов, вызванный феминистическими движениями начала XX века, данное противостояние углубилось за счёт демонстрации неизвестного ранее феномена сознательной борьбы мужчин и женщин за новые формы жизни. Исследования гендерного опыта участия в боевых действиях, показали неоднозначность восприятия войны различными возрастными группами, глубокий травматизм пережитого на фронте и в тылу обеими полами, поставили под сомнение стереотипные представления о мужчинах как о врождённых бесстрашных воинах, а женщинах как "слабую" стать. **Ключевые слова:** Великая война, переписка, гендерные стереотипы, эмансипация, беженство, общественная работа, личные отношения, эмпатия, эгоизм.

**Bezruk O. N. "You are my only lonely one left...": the gender epistolary intercourse by O. Levytska and D. Basarab in the period of Great War.**

The main idea of the article is to investigate the epistolary heritage by a well-known Ukrainian civic activist O. Levytska and her fiancé D. Basarab in the period of the Great War. The experience of the World War I showed that having postponed the gender conflict caused by the feminist movement at the beginning of the 20<sup>th</sup> century, the opposition had been deepened as a result of formerly unknown phenomenon of conscientious struggle of men and women for new forms of life. The research of gender experience of participation in military operations displayed ambiguousness of war perception by different age groups, witnessed deep traumatism of battlefield and administrative area events for both gender identities, and corrected stereotype images of men as born fearless fighters, and women as the softer sex.

**Key words:** Great War, correspondence, gender stereotypes, emancipation, refugees, civilian labour, personal relationships, empathy, egoism.